

KS. WOJCIECH GUZEWICZ\*

### **Ks. Marian Salamon, *Ks. Dziekan Karol Fox – kapłan miłujący Kościół*, Elk 2023, ss. 65.**

W dotychczasowej historiografii na temat ks. Karola Foxa (1878-1953) uka-  
zało się kilkanaście tekstów naukowych i popularno-naukowych. Wśród nauko-  
wych na uwagę zasługuje książka pod redakcją Ryszarda Skawińskiego pt.  
*Ksiądz Karol Fox – kapłan trudnych czasów*<sup>1</sup>, opublikowana w Starych Juchach  
w 2013 r. (pokłosie konferencji naukowej). O jej wartości stanowi sam pomysł  
skupienia zainteresowania badaczy na niewielkiej miejscowości i jej historii.  
Stare Juchy, słynące z walorów turystycznych, doczekały się już własnej mono-  
grafii, a jako że przyciągają przybyszów z dużych ośrodków miejskich, pojawia-  
ją się w różnych tekstach kultury popularnej. Jednak ta książka ma walor nauko-  
wości i to w wymiarze interdyscyplinarnym. Obok głównego nurtu historyczne-  
go pojawiają się tu akcenty etnograficzne, folklorystyczne, teologiczne, politolo-  
giczne, socjologiczne. Spośród 6 autorów trzej są księżmi, trzej osobami świec-  
kimi; duchowni skupiają się na dziejach Kościoła, świeccy na okolicznościach  
zewnętrznych – kulturalnych, politycznych, społecznych. Autor omawianej pracy  
zna tę książkę i dość często ją cytuje. Wśród dotychczasowych tekstów popular-  
no-naukowych należy z pewnością wymienić artykuł P. Wiszniewskiego o zaan-  
gażowaniu ks. Foxa w działalność Armii Krajowej<sup>2</sup>, artykuł ks. M. Salamona  
o zmaganiach ks. Foxa na placówce w Elku<sup>3</sup> oraz artykuł A. Bobowika o inicja-  
tywach duszpasterskich w parafii Elk i Stare Juchy<sup>4</sup>.

Książkę ks. Mariana Salamona pt. *Ks. Dziekan Karol Fox – kapłan miłują-  
cy Kościół* należy wpisać (ze względu na język, styl, konstrukcję metodolo-

---

\* ks. Wojciech Guzewicz – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie Filia w Elku  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6759-0856>; e-mail: [wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl](mailto:wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl)

<sup>1</sup> *Ksiądz Karol Fox – kapłan trudnych czasów*, red. R. Skawiński, Stare Juchy 2013, ss. 138.

<sup>2</sup> P. Wiszniewski, *Ksiądz Fox – żołnierz Armii Krajowej*, „Martyria” 2002, nr 1, s. 5.

<sup>3</sup> M. Salamon, *Pierwszy... „powojenny” proboszcz*, „Elk i my” 2006, nr 2, s. 5.

<sup>4</sup> A. Bobowik, *Ksiądz Karol Fox (1878-1953) – pierwszy powojenny proboszcz w Elku i Sta-  
rych Juchach*, „Rocznik Elcki” 5(2008), s. 172-173.



giczną) do pozycji popularno-naukowej, choć zawiera ona także pewne cechy charakterystyczne publikacjom naukowym (np. odsyłacze, bibliografię – niekompletną). Od strony treści w książce wskazano m.in. na środowisko pochodzenia ks. Focha, tj. Biskupiec na Warmii. Ukazano też sylwetkę księdza z uwzględnieniem jego cech osobowościowych. Kolejno przybliżono w zarysie dzieje mieszkańców ziemi mazurskiej oraz zainteresowano się życiem religijnym katolików na tym terenie. Wskazano na uwarunkowania i okoliczności budowy kościoła św. Wojciecha w Ełku. Następnie więcej miejsca poświęcono długim latom posługi kapłańskiej ks. Karola Focha – dziekana dekanatu mazurskiego. Podjęto też próbę ukazania okoliczności jego przejścia z Ełku do parafii w Starych Juchach. Wreszcie dostrzeżono pewne przejawy upamiętnienia ks. Karola Focha w lokalnym środowisku, mając na względzie to, że zapisał się on w historii jako kapłan bez reszty oddany Bogu i Kościołowi w ofiarnej służbie ludziom.

Wartość książki ks. M. Salamona upatruję przede wszystkim w ukazaniu posługi ks. Focha w szerokim kontekście społeczno-politycznym. Warto zauważyć i podkreślić fakt, że posługa księdza Focha odbywała się w okolicznościach trudnych z kilku względów. Objął on ełcką parafię katolicką tuż po zakończeniu I wojny światowej, boleśnie przegranej przez jego państwo. Ślady tej klęski do dziś napotykamy w różnych miejscowościach Mazur w postaci pamiątkowych słupów z nazwiskami poległych ich mieszkańców. Kryzys lat dwudziestych przeobraził się w narodowy socjalizm, zbrodniczy model państwa i społeczeństwa, wyrastający z tradycji pogańskich, jakże odległych od wartości katolickich. Lata trzydzieste to dla księdza katolickiego na Mazurach czas trudnego duszpasterstwa, zwłaszcza w środowisku niemal w stu procentach protestanckim. II wojna światowa to okres niewymagający komentarza. I wreszcie lata powojenne, zmiana granic, przynależności państwowej Prus – w tym Mazur, Ełku, Starych Juch – ogromne ruchy migracyjne, zupełna zmiana proporcji wyznaniowych na tych terenach. Jednocześnie powstawały wówczas zręby ustroju, który na swoich sztandarach wypisał hasło walki z religią. W sumie ksiądz Karol Fox służył Bogu i ludziom w dwu państwach, w czterech ustrojach, podczas dwóch wojen, dwóm wrogim sobie narodom, a także reprezentantom różnych wyznań. Na pewno w takich trudnych okolicznościach niełatwo pozyskać ludzką wdzięczność, uznanie czy miłość. Chociaż upłynęło już wiele lat od tamtych zdarzeń, ksiądz proboszcz Fox żyje w pamięci najstarszych parafian obu ośrodków kościelnych, a dla młodych staje się legendą. To mówi nam wiele o jego kapłaństwie i uwarunkowaniach, w jakich przyszło mu żyć i pełnić posługę duszpasterską.

Niewątpliwie książka ks. Salamona pt. *Ks. Dziekan Karol Fox – kapłan miłujący Kościół* jest przykładem zbliżenia nauki do życia, a jej opublikowanie przyczyniło się do upowszechnienia dobrych praktyk z zakresu użytecznego stosowania oraz popularyzacji wiedzy naukowej. Zachęcam do jej lektury!